

DIN ELITA MARINEI REGALE A ROMÂNIEI – CONTRAAMIRAL ALEXANDRU STOIANOVICI

*Comandor dr. Marius-Laurențiu ROHART**

În pleiada de comandanți de excepție de care a beneficiat Marina Regală a României în cea de-a doua conflagrație mondială, un loc important este ocupat de contraamiralul Alexandru Stoianovici. Deși sunt mult mai cunoscute acțiunile navale maritime, cum este cazul respingerii atacului aero-naval sovietic din 26 iunie 1941 sau Operației 60.000, și în sectorul fluvial al frontului au fost confruntări semnificative, atât în timpul campaniei din anul 1941, cât și ulterior, când linia frontului a ajuns pe teritoriul României.

Un astfel de ofițer talentat, care poate sta oricând lângă figuri mai celebre precum Horia Macellariu sau August Roman, a fost și contraamiralul Alexandru Stoianovici. Născut la Constanța, în 1892, el a urmat cursurile Școlii de Artilerie, Geniu și Marină, ca mulți ofițeri de marină din acea perioadă. Este foarte posibil ca decizia lui de a urma cursurile prestigioasei instituții de învățământ militar și să se retragă de la Facultatea de Matematică din cadrul Universității din București să fi fost influențată de războiul contra Bulgariei din anul 1913. Prima notare de serviciu este consemnată în 1915, când a fost înălțat în grad ca sublocotenent la artileria secundară de pe crucișătorul „Elisabeta”. Comandantul navei, căpitanul comandor Vasile Pantazzi, observa că încă de venirea în practică, în calitatea de elev al școlii militare, și mai ales după preluarea primului post, tânărul ofițer „pare însuflețit” de voința să se instruiască, se ocupă în mod serios și servește în mod conștiincios [...] Disciplinat. Promite a deveni un bun ofițer de Marină”.¹

Noul comandant al crucișătorului, căpitanul comandor Constantin Kirițescu nota în 1915 că tânărul ofițer avea o educație militară și socială aleasă și că a activat cu seriozitate, muncind cu „râvnă și devotament”, dovedind totodată „însușiri care promet cele mai frumoase speranțe pentru viitor”.² Deși formulările în notările de serviciu erau adesea optimiste și exista o tendință în direcția standardizării lor, totuși din analiza celor scrise despre sublocotenentul A. Stoianovici reiese că ofițerul avea perspective frumoase în Marina Militară. Mai matur decât ar fi fost normal pentru vârsta lui, „deși unul dintre cei mai tineri ofițeri de la bord, a avut și însărcinări speciale, superioare vechimei sale, dat fiind încrederea ce inspiră frumoasele calități morale și intelectuale”.³

Chiar înainte de intrarea României în Primul Război Mondial sublocotenentul A. Stoianovici a activat, din martie 1916 până la decretarea mobilizării, la bateriile de coastă înființate la Turtucaia. Experiența lui anterioară cu piesele de artilerie de pe crucișătorul „Elisabeta”, demontate pentru a fi folosite ca baterii de uscat, îl recomandau pentru noul post. Se cunoaște importanța acestor

* Director al Muzeului Național al Marinei Române, Constanța.

¹ Arhivele Militare Naționale, fond DCI-1974, dosar nr. 14874, f. 4.

² *Ibidem*, p. 5.

³ *Ibidem*.

baterii fixe în economia luptelor ce urmau să se desfășoare în acel sector vital al frontului, astfel că aprecierile superiorilor pentru activitatea depusă la instalarea bateriilor este cu atât mai relevantă:

„[...] *depunând o muncă intensă și mare stăruință – dovedind mult patriotism m-a secondat cu mare folos în toate direcțiunile, dovedind că atunci când i se acordă o misiune, se poate avea toată încrederea în acest ofițer. Merită a înainta în mod excepțional la gradul de locotenent.*”⁴

Comandantul Flotei de Operațiuni de pe Dunăre, în anul 1916, contraamiralul Nicolae Negrescu, descrie în lucrarea sa, apărută după război, rolul jucat de apărarea de coastă în jurul Tutucaeii. Sub comanda locotenentului comandor Nicolae Puricescu se găseau două baterii, una de 75 mm (la care activase sublocotenentul A. Stoianovici) și cealaltă de 120 mm, ambele preluate de pe „Elisabeta”.⁵

După cum reiese din memoriul original, proaspăt promovatul la excepțional, locotenentul A. Stoianovici, a făcut războiul întâi ca ofițer în cadrul bateriei de 75 mm, apoi în calitate de comandant al subunității. A luat parte la luptele de la Turtucaia unde a „arătat mare devotament la demontarea și transportarea sub focul inamicului a pieselor bateriei sale, ceea ce i-a atras decorarea [...] la luptele pentru apărarea Galaților contra rebelilor ruși în zilele 7-8 ianuarie 1918, funcționând ca observator pentru reglarea tragerilor”. A fost decorat în Primul Război Mondial cu „Coroana României” cu spade, în grad de cavaler și cu ordinul rus „Stanislav”, clasa a 3-a, pentru merite apreciate de comandamentul naval rus.⁶

Raportul comandantului lui din timpul acțiunilor de la Galați, pentru perioada 7-10 Ianuarie 1918, comandorul C. Niculescu-Rizea, menționează contribuția deosebită a Detașamentului de Marină și al Bateriilor Marinei „pe afete fixe, **compuse din 4 tunuri de 120 mm și patru tunuri de 75 mm** (subl.n.), ale Crucișetorului Elisabeta, Escadrila de Vedete compusă din patru vedete, cu torpilorul tip Sborul și șalupa Vede”⁷.

Apropierea forțelor ruse, estimate la două regimente plus o coloană de artilerie și alte două companii, de Galați a provocat reacția trupelor din sectorul Galați:

„[...] *am ordonat comandantului Bateriilor Marinei și Escadrilei de Vedete, Cpt. C-dor Puricescu Nicolae de a coopera cu trupele de Infanterie pentru apărarea orașului, contra trupelor ruse*”⁸.

Viitorul comandant al Marinei, comandorul Niculescu-Rizea, a notat că asupra pozițiilor bateriilor Marinei au căzut mai multe obuze ale inamicului, baterii care au respins cu foc intens atacurile relativ dezorganizate ale infanteriei ruse.

⁴*Ibidem*, f. 6.

⁵N. Negrescu, *Rolul Marinei în Războiul pentru Întregirea Neamului și recompensa finală*, Tipografia Gutenberg, Societate Anonimă, București, 1920, p. 17.

⁶Arhivele Militare Naționale, fond DCI-1974, dosar nr. 14874, f. 7.

⁷*Ibidem*, fond Inspectoratul General al Marinei, dosar, 269, f. 295.

⁸*Ibidem*, f. 296.

Ultima parte a anului 1918 a fost notată de viitorul comandant al Marinei, locotenentul comandor Eugeniu Roșca. El remarca succint că Al. Stoianovic era „foarte rezistent, energic, inteligență remarcabilă”. În calitate de ofițer responsabil cu artileria de la bordul monitorului „Alexandru Lahovary” s-a achitat în mod remarcabil de instrucția servanților pieselor. Pe anul următor cumulul funcțiilor a continuat, ofițerul preluând și atribuțiile de ofițer secund al navei.⁹

În această calitate el a fost inspectat și remarcat de comandantul Marinei Militare de la acel moment, viceamiralul C. Bălescu:

*„Cu ocazia unei inspecțiuni pe front am constatat că este un ofițer de viitor (n.n.); merită notele bune ce i s-au dat de șefii săi. Merită a înainta-.”*¹⁰

Următorii șefi direcți au remarcat capacitatea locotenentului A. Stoianovici de a ocupa funcții care solicitau un grad mai mare. Astfel, locotenentul comandor Constantin Pogonat, noul comandat al Unității Tactice „Lahovary”, îl considera „prea bun ofițer, eminent. Trebuie să i se încredințeze posturi de încredere ca să poată fi mai folositor instituției [...] Ca secund m-a secundat în mod ireproșabil, dovedind calitățile descrise – ca ofițer cu Artileria a instruit tunarii săi cu multă râvnă, obținând rezultate excelente, dovedind o mare dorință de a se instrui și arătând că deja posedă cunoștințe în această specialitate.”¹¹

După un scurt stagiul la Șantierul Naval Mobil, care a avut o misiune deosebit de dificilă în acei primi ani de după război, A. Stoianovici a intrat pentru prima dată în contact cu activitatea de stat major. Șantierul a fost solicitat să repare un număr mare de nave de război, de tonaj mai mare și nenumărate nave mai mici. În calitate de șef al transmisiunilor, „obținând rezultate cât se poate de frumoase”. Adaptabilitatea de care a dat dovadă în toată cariera a fost vizibilă pentru prima oară acum, comandorul Vasile Scodrea considerând că poate fi utilizat în toate domeniile. Și deși resursele erau limitate, în anii 1922-1923 s-a reușit, însă, doar într-o mică măsură, completarea posturilor TFS ale Diviziei de Mare și ale Diviziei de Dunăre. Practic, s-au înființat doar trei posturi de comunicații: la București, la Inspectorat; la Sulina și la Constanța. Cu toate acestea, grație și eforturilor locotenentului A. Stoianovici, în linia pregătirii superioare a cadrelor, s-a înființat o școală pentru formarea specializărilor de comunicație radio.

A urmat o serie de însărcinări la Divizia de Mare, comandantă în acea perioadă de contraamiralul Vasile Scodrea, viitor șef al Marinei Militare după 1925. De la 1 noiembrie 1923 până la 5 aprilie 1924 căpitanul Stoianovici a urmat cursul de informații militare pentru ofițerii superiori și a fost numit apoi ofițer cu artileria pe distrugătorul „Mărășești”: „sănătos, rezistent, se prezintă bine – disciplinat. Inteligent [...] Este unul dintre ofițerii tineri care promite mult.”¹²

Calitățile de foarte bun artilerist ale căpitanului Al. Stoianovici au fost valorificate în anii următori la Divizia de Mare, unde a lucrat în cadrul comandamentului la Biroul Studii și Regulamente. În calitatea de șef al biroului, el

⁹*Ibidem*, f. 9.

¹⁰*Ibidem*.

¹¹*Ibidem*, f. 10.

¹²*Ibidem*, fond DCI-1974, dosar nr. 14874, f. 18.

a redactat o serie de regulamente pentru tragerile cu artileria de diferite calibre, aflată în dotarea navelor diviziei. Primind comanda canonierei „Stihi Eugen”, el a fost apreciat de superiori și în această misiune, realizând chiar și o lucrare hidrografică a zonei Techirghiol, remarcată la eşaloanele superioare. Perioada anilor 1920 – 1930 a fost marcată de căutări intense pentru identificarea unei locații adecvate pentru crearea bazei navale maritime. Lacul Techirghiol a fost una dintre cele câteva zone care s-au calificat după studiile preliminare.

Conform practicii vremii, cursurile de specializare se realizau, cu precădere, în străinătate. În cazul locotenentului comandor Stoianovici (promovat în 1926), el a urmat Școala de Hidrografie de la Genova. Rezultatele excelente și referințele date de instructorii italieni îl îndreptăteau pe comandorul Ioan Bălănescu să-l considere „cel mai pregătit ofițer în ramura hidrografiei”.¹³ Căpitanul de fregată C. Baldi, comandantul școlii din Italia, remarcă în adresa de notare a locotenentului comandor Stoianovici următoarele aspecte despre parcursul elevului:

„Lucrări hidrografice executate și rezultatele:

-Triangulație – A executat stațiuni de Triangulație la Bombasi, la Grado, cu rezultate foarte bune.

-Măsuratori de baze – A executat măsura de bază cu 4 fire și nivelarea la Bomba, rezultate prea bune.

-Sondaje – A executat în numeroase zile sondaje cu vasul și cu ambarcațiuni la Bomba, Grado, Muggia și Trieste, arătându-se foarte bun sondor.

-Topografia – a executat operațiuni de topografie la Trieste, Grado și Zara.

-Măsurători astronomice – a executat o măsurătoare de asimut la Zara.

Ofițer cult, inteligent, pasionat pentru hidrografie, în măsură a executa orice lucrare de acest fel.

Devenit stăpân la Genova în scurt timp pe limba italiană s-a pus în mod complet la curent cu diferitele ramuri ale specialității hidrografice.

A dirijat de asemenea cu bun rezultat mici expedițiuni pentru executare de mici planuri în golful Trieste.

Operator conștiincios, tenace, metodic și precis, câteodată puțin cam excesiv în această ultimă calitate a sa.

Îl judec perfect apt pentru serviciul hidrografic.”¹⁴

Revenind de la curs, A. Stoianovici a ocupat funcția de Șef al Serviciului Hidrografic la Divizia de Mare. În campania de instrucție din 1927 unitatea de la Marea Neagră a armat la Divizia de Mare, la 1 aprilie, canoniera „Locotenent-comandor Eugen Stih” pentru lucrări de hidrografie la gura canalului Oceacov.¹⁵

¹³*Ibidem*, f. 21.

¹⁴*Ibidem*, f. 22.

¹⁵*Ibidem*, fond Inspectoratul General al Marinei, dosar 354/1926-1927, f. 480.

Rezultatele au fost, desigur, la înălțimea eforturilor depuse de ofițer, care dispunea de „un remarcabil spirit de ordine și metodă, ce face ca serviciul lui să poată servi de model tuturor celorlalți”.¹⁶

După mai multe funcții, între care remarcăm pe cea de șef al Oficiului Hidrografic și cadul Ministerului Aerului și Marinei, A. Stoianovici a devenit șef de stat major la Divizia de Mare în momente critice ale unității, Marinei Regale și țării în ansamblu. Pregătirea Campaniei din Răsărit, din anul 1941, a necesitat toate energiile sale de bun organizator, după cum aprecia comandantul direct, contraamiralul Ioan Georgescu, care peste puțin timp avea să preia comanda întregii marine. În sprijinul celor afirmate rămân rezultatele excelente obținute în confruntările cu adversarul sovietic, care dispunea de superioritatea numerică.

În timpul războiului din 1941-1944 A. Stoianovici a deținut și calitatea de Comandant al Forțelor Fluviale, poziție de pe care a fost pus în situația să negocieze cu partea sovietică, după evenimentele de pe 23 august 1944. După începerea retragerii navelor germane pe Dunăre, care forțau urcarea pe fluviu și după declanșarea ostilităților dintre România și Germania, situația forțelor fluviale era deosebit de dificilă. Prinse între atacurile aeriene sovietice și misunea de a bloca și urmări navele germane, multe dintre mijloacele plutitoare românești de pe Dunăre au suferit pierderi importante.

Primele discuții cu ofițerii navali sovietici, pe 26 august, au dat o indicație despre natura viitoarei colaborări dintre cele două marine:

„Delegatul Sovietic (Contra Amiralul Gorschkov, Comandantul Flotei sovietice Dunărene) comunică delegaților români, că nu are cunoștință de declararea armistițiului și încetarea ostilităților între forțele române și sovietice și în consecință își va continua misiunea de a captura toate navele și a face prizonieri echipajele lor, întrebându-l la nevoie forța.

-Navele aflate la Tulcea să fie predate împreună cu echipajele, fără condițiuni, la Ismail.

*Pentru executarea ultimului aliniat, delegații români au cerut și au obținut termen de executare, până la 27 August 1944 ora 1100, timpul necesar pentru a obține ordinele superioare de execuție.”*¹⁷

Discuțiile au început la Ismail, pe 29 august 1944, moment la care deja sovieticii solicitaseră prin ultimatum predarea flotei maritime. Și ca urmare a eforturilor duse de contraamiralul Stoianovici s-a obținut renunțarea (temporară) la acest obiectiv și înlocuirea cu o declarație scrisă, prin care Marina Regală a României se angaja să lupte contra forțelor germane.

Sub pretextul elaborării directivelor de colaborare, comandantul Forțelor Fluviale alături de ofițeri din statul său major, au fost reținuți pe 2 septembrie, în vreme ce echipajele navelor fluviale au fost arestate și materialul plutitor capturat. Evenimentele au prevestit ceea ce urma să se întâmple trei zile mai târziu la

¹⁶*Ibidem*, fond DCI-1974, dosar nr. 14874, f. 24.

¹⁷*Ibidem*, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosar 2753, f. 18.

Constanța, capturarea forțelor maritime. Contraamiralul Stoianovici a protestat printr-o notă împotriva acestui act abuziv arătând că:

„Subsemnatul, Contra Amiral Stoianovici Al., Comandantul Forțelor Navale Române, protestez prin aceasta că nu au fost respectate de către Comandamentul Flotilei Sovietice de Dunăre, prevederile declarației Molotov din Aprilie 1944 și nici ale Acordului de la 29 August 1944, dela Ismail, prin care s-a fixat subordonarea operativă, în vederea colaborării a forțelor fluviale române cu cele sovietice.

Pe baza acordului dela 29 August, forțele fluviale române urmau să acționeze, păstrând pavilionul și personalul român, dar în prezent Comandanții, ofițerii și echipajele au fost debarcați dela bordul navelor, iar pavilionul național a fost și el coborât, contra celor convenite”.¹⁸

Prin acțiunile sale, el a contribuit la imaginea demnă a Marinei Regale a României, căutând să apere interesele naționale și să salveze pe cât posibil navele de sub comanda sa. De altfel, contraamiralul Stoianovici a continuat să lupte și în Campania din Vest, colaborând la misiunea de dragare a Dunării în calitate de comandant al forțelor navale fluviale.

*AMONG THE ELITE OF THE ROMANIAN ROYAL NAVY –
REAR ADMIRAL ALEXANDRU STOIANOVICI
-abstract-*

Key Words: Al. Stoianovici, Romanian Navy, Hydrography, Danube, World War II.

One of the most capable officer of the Romanian Navy in the Interwar Period and during World War II, Alexandru Stoianovici proved to be a real asset for his command even at the early stages of his career. This paper focuses on his evolution as a naval officer during the expansion period of the Romanian Navy and in the tumultuous years of the war in the East. We tried to illustrate the qualities of the officer and of the man, in line with leadership studies for the military.

¹⁸*Ibidem*, f. 39.